

Оила аъзоларимиз билан О.Махмудов номдаги жамоа ҳўжалигидан ер ажратиб беришларини сўрадик. Жамоа ҳўжалиги раҳбарияти ва туман табиатни муҳофаза қилиш инспекциясининг тавсияси билан илгари фойдаланилмаган, экин оборотига киритилмаган Оқдарб дарёси четидан ташландик ердан фойдаланишга рухсат олдик. Туман ҳокими М.Еркуловнинг 1998 йил 17 апрелдаги қарорига биноан бизга 10,5 гектар ер ажратиб берилди.

Мактуб ЁН ГЕКТАР ЕР МОЖАРОСИ

Ёки ташландик ерни обод қиламан деб оғзидаги ошини олдирган аёл ҳасрати

раис юборган мутахассислар ҳосил чўгини аниқлаб, жамоа ҳўжалигига 6 тонна шולי топширишга мажбур эканлигимизни талаб қилишди.

Жамоа ҳўжалиги билан бу тўғрида шартнома тузмага бўлса-да, ўз кўчимиз билан етиштирилган 5750 кг шолини кўш-қўллаб унинг ихтиёрига топширдик. Топширилган ҳосилнинг 500 кг ни ўчириб, 5250 кг га далолатнома тузишди. Бу тўғрида барча ҳужжатлар жамоа ҳўжалиги ҳисобхонасида мавжуд.

Бахтимизга жамоа ҳўжалиги бошқаруви раиси ўзгарди. 2000 йил баҳорда умид билан ерни фермер ҳўжалигига айлантириб беришларини сўраб, жамоа ҳўжалигига ариза бердик. Янги раис Ш.Очилов «Майли, аризангизни 6 ойлик умумий мажлисда кўриб чиқиб, сизга қарор чиқариб берамиз, лекин ушбу ернинг 5 гектарига пахта, 4 гектарига бугдой экилади, 1,5 гектари бригада ҳисобида қолади», деди. Янги раиснинг таклифига кўндик. 5 гектар ерга пахта, 4 гектар майдонга бугдой экидик. Уруғи, ўғити, техника харажатлари ўз ҳисобимиздан бўлди. Бугдой пишиб етилгач, ўрамиз деб турган пайтимизда раис келиб, «Бугдойнинг ҳаммасини ҳўжаликка топширасиз, меҳнат ва бугдойнинг таннарини ойлук қилиб берамиз», деб талаб қилди.

Комбайн тоғиб, ҳосилни янчи харажатлари ўз ҳисобимиздан бўлди. Жамоа ҳўжалигига айтилган 3 тонна бугдойни топширдик.

Сўнгра пахта ҳосилини ҳам йиғиб-териб, топширдик. Аммо афсуски, шу кўнага қадар шולי, бугдой, пахтага қилинган меҳнат ҳаққимизни ололганимиз йўқ.

Янги раиснинг оғзаки талабларини бажарганимиздан

сўнг унга фермер ҳўжалиги ташкил этиш тўғрисидаги аризани эслатдик. У «ширкат ҳўжалиги аъзоларининг йиғилишида (2000 йил 20 апрел баён №3 рақами билан) сизнинг масалангиз кўриб чиқилди. Йиғилиш қарорига биноан ўзингиз фойдаланиб турган ер сизнинг ихтиёригизга берилди. Қарор нусхасини олиб, ишни давом эттиришингиз мумкин», деди.

Йиғилиш қарорининг нусхасини олди ва бундан қувватланиб ерни келаси йилга экиш учун тайيارлаб, маҳаллий ўғитлар билан ишлов бердик.

Бироқ 2001 йилнинг март ойида янги экин-тикин пайти раисимиз келиб, «Оғайиллар, энди бу ер сизларники эмас, уни биз бошқа бир кишига беришга ваъда қилдик. Чунки бу ер туман ҳокимининг биринчи ўринбосари Н.Элмаматовнинг назоратида. У киши сизга ер беришни таъқиқлаб қўйди. Тинчгина ерни топширинглар», деб турди олди.

«Раис бобо, қўлимизда сиз чиқариб берган қарорнинг нусхаси турибди, десак, энди у қарор ўтмайди, чунки унга мен қўл қўймаганман, бош ҳисобчи Эргашев имзо чеккан, кимга арз қилсаларинг, қилаверинглар, лекин шу ер сизларга берилмайди», деди.

Раиснинг найранглиридан таажжубланиб, адолат истаб туман ҳокими М.Худоберова учрадим. У «Бу масала билан муовиним Н.Элмаматов бевоСИТА шугулланади. Шу киши билан гаплашинг», дея чиқариб юборди. Туманимиз ҳокимидан шу гапни эшитганимдан кейин яна кимга мурожаат қилишим мумкин? Наҳотки, биз каби ҳалол меҳнат билан кун кўриб, иктисодиёти-мизга ҳам ҳисса қўйишга ҳаракат қилаётган тадбиркорларга имкон берилмас.

Замира ҲОСИЛОВА, Самарқанд вилояти, Каттакўрғон тумани Таварон қишлоғи

ТАҲРИРИЯТДАН:

Ҳурматли Замира опа! Хатингиз бизни беварқ қолдирмади. Шу сабаб уни ўзгартириш, фақат бироз қисқартириб ёритдик.

Кўрииб турибдик, анча кўч, меҳнат, маблаг сарфлагансизлар. Бизни шу нарса таважжубга солади: нега энди ҳосил тайёр бўлганда, маҳаллий раҳбарлар қиш об-ҳавосидек бунча тез ўзгарапти?..

Хатингизда ёзилганидек, ҳўжалик раисининг можаросидан кейин 5750 килограмм шолини ҳўжалик ихтиёрига топширибсизлар. Ҳосилнинг 500 килограмми далолатномадан яшириб қолинган экан. Бунга қонун йўл қўймайди. Қолаверса, шולי, пахта, галланинг пулини ҳўжалиқдан ололмай, сарсон экансизлар. Бу масаланинг ечимини ҳам ҳуқуқий ҳужжат — шартномага бориб тақалади. Ҳосил етиштириб бериш бўйича ҳўжалик билан шартнома тузилганими?

Хуллас, ушбу вазиятда саволлар, ўрганилиши лозим бўлган ўринлар жуда кўп. Каттакўрғон туман прокуратураси сизга ва тахририятга юқоридagi ҳолатларни ўрганиб, аниқ бир жавоб берад. Зеро, бугун жамиятимизда ҳуқуқий демократик давлатнинг пойдевори қўйилаётган экан, ҳар бир масала фақат қонун асосида ўзининг тугал ечимини топади.

Адлия тизими ЖИЗЗАХ

Вилоятда 8442 та ҳўжалик субъекти фаолият кўрсатмоқда. Шундан 3764 таси кичик ва ўрта тадбиркорлик субъекти бўлиб, уларда 38542 киши, умуман, ҳўжалик субъектларида 298367 киши меҳнат қилаяпти.

Жиззах: Истиқлол йилларидаги бунёдкорлик.

Талаба мулоҳаза юритади

ҲАММАСИ ҲУҚУҚИЙ ОНГ ЕТУҚЛИГИГА БОҒЛИҚ

1. Нега айнан юристлик касбини танлагансиз? Институтда ўқиб жараёнда касбингиз ҳақидаги тасаввурларингиз ўзгардими?
2. Замон нуқтаи назаридан ёндош-сак, ҳозир, сизнингча, мамлакатимизда юрист кўппи, озми? Кўп бўлса кўпчилигини, кам бўлса камлигини қандай изоҳлаган бўлар эдингиз?
3. Ҳуқуқий онг, назарингизда, юрист учун қандай аҳамиятга эга-ю, бошқалар учун қанчалик муҳим?

Журналист суриштируви

ҲАҚИҚАТГА ИШОНИБ, САБРГА СУЯНДИМ

Ва ниҳоят, Навоий вилояти ҳўжалик суди 3 йилу беш ой чўзилган низоли иш юзасидан ўз қарорини чиқарди

Кутиб, сабр-тоқат деган сўзларнинг маъносини ўз бошиндан кеңиритганимизга теранроқ аниқлаш. Бир кунда, бир ойда баҳариланди ва ёки оддийгина ваъда, аҳдлашувнинг ихросини таъминлаш икки томоннинг виждонига, қонунларимизни нечоғли ҳурмат қилинишига боғлиқ.

Юқоридagi мулоҳазани айтишга жондорлик ҳуқуқшунос Рамозон Очиловнинг тахририятимизга йўллаган хати сабаб бўлди. Дастлаб ҳаммаси рисоладагидек бошланган иш бора-бора чигаллашиб, манфаатдор томонларнинг судлашувига чалиниб кетди. Яхшичи, Р.Очиловнинг хати билан танишсак: «...30 йилдан буён ҳуқуқшуносман, шу соҳада вилоятимизнинг турли идораларида ишладим. Ноқулай бўлса ҳам, «Инсон ва қонун» газетасига арз қилишга мажбурман. Ҳа, шунданки ҳам булар экан... Ушим ҳуқуқшунос бўла турган, уч йилу уч ойдан буён овораман.

1996 йил августда Бухоро туманидаги «Мададкор» жамоа корхонасига ҳуқуқ маслаҳатчиси бўлиб ишга кирдим. Ушбу корхона вилоятимизнинг турли идораларида ишладим. Ноқулай бўлса ҳам, «Инсон ва қонун» газетасига арз қилишга мажбурман. Ҳа, шунданки ҳам булар экан... Ушим ҳуқуқшунос бўла турган, уч йилу уч ойдан буён овораман.

1996 йил августда Бухоро туманидаги «Мададкор» жамоа корхонасига ҳуқуқ маслаҳатчиси бўлиб ишга кирдим. Ушбу корхона вилоятимизнинг турли идораларида ишладим. Ноқулай бўлса ҳам, «Инсон ва қонун» газетасига арз қилишга мажбурман. Ҳа, шунданки ҳам булар экан... Ушим ҳуқуқшунос бўла турган, уч йилу уч ойдан буён овораман.

1997 йил сентябрда мени жамоа корхонасининг собиқ раҳбари Каромат Абдуллаев чакиртириб, дебитор қарзларини ундириш чорасини кўришни сўради. Шундан сўнг биз «Мададкор» маъмурияти билан келишган ҳолда (11 сентябр 1997 йил) меҳнат шартномасини туздик. Шартнома бўйича агар мен ҳаракат қилиб суд орқали жавобгар ташкилотдан дебитор қарзини «Мададкор» жамоа корхонаси фойдасига ундириб берсам, ундирилган суммадан 10 фоиз, бундан ташқари, мен томонидан ортиқча ундирилган пенялар ҳисобидан 10 фоиз ва келган даъво хатлари, давраларини бартараф қилиб, жамоа корхонасига келтирилган фойда ҳисобидан 10 фоиз ҳақ олишим керак эди.

Шартнома шартини буйича менга иш ҳақини таъинлашди, иш ҳақини олишим ўзимнинг ҳаракатимга боғлиқ эди. Енг шимариб ишга киришдим. 1997 йил туман прокуратураси ва туман суди орқали даъво аризаларни кўзга тутиб, суд ва терговда қатнашиб, 10 та даъво иши бўйича «Мададкор» жамоа корхонасига «Эсперо» сўм ундириш бўйича қарор чиқартирдим.

Учта ташкилотнинг ҳисоб рақамидан пул бўлмаганлиги сабабли:

1. Олот тумани ПМК-4 ташкилоти мол-мулки ҳисобидан 682359 сўм — 1 донга «Тико» русумли автомашина;
2. Жондор туман ПМК-7 ташкилоти мол-мулки ҳисобидан 1608692 сўм — ПМК-7нинг маъмурий биноси;
3. Бухоро шаҳар 20-қурилиш трести ҳиссадорлик жамиятининг 638798 сўм қарзи ҳисобидан «Эсперо» (02-93 БХЕ), Газ-31 (02-90 БХО), «Тико» (31-85 БХА), «ВАЗ-21063» (33-18 БХА) автомашиналарини «Мададкор» жамоа корхонаси ҳисобига олиб берилди.

Иш шун тартибда кетаётган бир пайтда 1998 йил 28 май кунини тўсатдан «Мададкор» жамоа корхонаси: «Сиз ўз шартномавий вазифаларингизни бажармадингиз», деб мен билан тузилган меҳнат шартномасини бекор қилди. Мени ишдан четлаштиришди. Бир неча марта жамоа раҳбариятига: «Менга тегишли ҳаққимни тўлаш ва ишимни давом эттириш тўғрисида мурожаат этдим, аммо натижа чиқмади. Шундан сўнг мен ишга тиклаш ва иш ҳаққимни ундириш тўғрисида Бухоро туман судига даъво аризаси билан (23 сентябр 1998 йил) мурожаат қилдим. Туман суди ишни ҳўжалик судига тегишли деб, даъво ишини Бухоро вилоят ҳўжалик судига юборди. Кичик бир изох: аслида туман суди ажрим чиқариб, Бухоро вилоят суди орқали вилоят ҳўжалик судига юбориши керак эди.

Ҳўжалик суди судьяси Яндаш Азимов менинг даъво аризамни 1998 йил 2 декабр кунини рад этиш тўғрисида қарор чиқарди. Шундан сўнг мен Апелляция тартибиде шикоят аризаси бердим. Бухоро вилояти ҳўжалик суди ишни апелляция тартибиде атрофчила кўриб, 1998 йил 2 декабрдаги ҳўжалик суди судьяси Яндаш Азимов томонидан чиқарилган қарорни бекор қилди. Узбекистон Республикаси Меҳнат Кодексининг 261-моддасига асосан даъво иши туман судига тегишли бўлганлиги сабабли уни кўриб чиқишни тўхтатди.

Ҳаққимни талаб қилишда давом этдим. 1999 йил март ойида Бухоро туман судига иш ҳаққимни ундириш тўғрисида даъво ариза билан мурожаат қилдим. Туман суди раиси Сиддик Жабборов (собиқ) 4 апрелда ишни кўришни рад этиш тўғрисида ажрим чиқарди. Шундан мен Бухоро вилоят судининг фуқаролик ишлари бўйича судлов коллегиясига мурожаат этдим.

Фуқаролик ишлари бўйича судлов коллегияси ишни 24 августда кўриб, Бухоро туман суди раиси С.Жабборов томонидан чиқарилган 1999 йил 4 апрелдаги ажримини бекор қилди. Даъво ишини кўриб чиқиш учун Пешку туман судига юборди.

Нима қилай, бажарган меҳнатимдан, ҳуқуқшунос бўлганим тўғрисида меҳнат шартномасидан воз кечсамикан, деган қарорга ҳам келдим. Аммо мени бир нарса тўтиб турар эди, бироваг ҳуқуқий ёрдам, маслаҳат кўрсатаман деган ҳуқуқшунос ўз ҳуқуқини қонуний ҳимоя қилмас экан, унда бошқалар нима қилиш? Модомки, биз ўз мустақил давлатимизга, Президентимизга, қонунларимизга эга эканмиз, ҳар бир катта-кичик низоли иш, албатта, қонуний ҳал этилади — бунга ишондим кутдим...

Пешку туман суди даъво ишини 2000 йилнинг апрел ойига қадар кўрди. Етти ой Пешкуга қатнадим. Ишим ҳал бўлмай деб турган пайтда тўсатдан тўхтаб қолди. Яна ёзишма, тортишувлар: Бухородан Тошкентга, Тошкентдан Бухорога қадар чўзилган иш тўтчиқ бермай давом этди. Орада яна қассаия шикоятни, вилоят ҳўжалик суди апелляцияга хайъати қарорини бекор қилиш ва ишни қайта Бухоро вилояти ҳўжалик судига кўриш тўғрисидаги қарор каби узундан-узук жараёнлар...

Шундай бўлса-да, мен қонунларимизнинг амал қилишига ишонаман, бугундир, эртадир, албатта, ҳақ ўз ўрнини топади...

Бугун С.Раҳимов шартнома бўйича «Мададкор» жамоа корхонасига ҳуқуқий хизмат кўрсатиб, дебитор қарзларини ундиришга амалий ёрдам берган, судларда қатнашиб, қорхонанинг қонуний ҳуқуқларини ҳимоя қилган Рамозон Очиловнинг барча ёрдамини кўз юмиб, барини инкор этиб келмоқда. Уни, янги раҳбарини тушунишга ҳаракат қилайлик. С.Раҳимов балки ўз жамоаси манфаатини ўйлаб, даъвогар «Содиқ-Ражаб» (Рамозон Очилов) талаб қилаётган 10 фоиз (2025988 сўм) бермасликка интиляётгандир. Агар шундай бўлса, унинг бу уриниши, аввало, қонуний асосга эгами, яъни

раҳбарнинг ҳаракати қонунга таянганлиги?

Қонунлар билан бу тахлит мусобақалашиб мумкин эмас. Ҳар қандай низо, тортишувнинг чегараси бор. Агар суд Рамозон Очиловни ҳақ деб тоғиб, даъвосини қаноатлантирса, эртага «Мададкор» жамоа корхонасининг даъвогарга тўлайдиган суммаси бир неча баробар ошмайди? Моддий ва маънавий зарардан қандай қочиб қутулиш мумкин?

Муҳбирлик одати, бурчи-га кўра уч марта (эрталаб соат 8-9 гача) «Мададкор» жамоа корхонаси маъмуриятига бордим. Қачон бормай, «Бошлик эрталаб соат 7 да келиб кетадилар», деган жавобни олдим. Жамоа корхонаси бош ҳисобчиси Сўбхон Раҳимкуловни музда ошмайди? Моддий ва маънавий зарардан қандай қочиб қутулиш мумкин?

Муҳбирлик одати, бурчи-га кўра уч марта (эрталаб соат 8-9 гача) «Мададкор» жамоа корхонаси маъмуриятига бордим. Қачон бормай, «Бошлик эрталаб соат 7 да келиб кетадилар», деган жавобни олдим. Жамоа корхонаси бош ҳисобчиси Сўбхон Раҳимкуловни музда ошмайди? Моддий ва маънавий зарардан қандай қочиб қутулиш мумкин?

Муҳбирлик одати, бурчи-га кўра уч марта (эрталаб соат 8-9 гача) «Мададкор» жамоа корхонаси маъмуриятига бордим. Қачон бормай, «Бошлик эрталаб соат 7 да келиб кетадилар», деган жавобни олдим. Жамоа корхонаси бош ҳисобчиси Сўбхон Раҳимкуловни музда ошмайди? Моддий ва маънавий зарардан қандай қочиб қутулиш мумкин?

тириб ўтиришни ортиқча деб билдим.

«Мададкор» жамоа корхонаси ҳақида дастлабки ва сўнги хулоса шу тартибда яқунланди. Бир нарсага тушунмоқдам. Улар нега бунчалик журналист билан учрашишдан қочади?

«Мададкор»нинг ҳуқуқ маслаҳатчиси Гулнора Раҳимкулованинг шубҳаси сабаб Рамозон Очиловнинг ҳуқуқшунослик ҳужжатини суриштирдим. Давлат имтиҳон комиссиясининг 1984 йил 20 майдаги қарори билан Рамозон Очиловга ТошДУ томонидан ҳуқуқшунослик ихтисоси бўйича (КВ № 809630) диплом берилган экан.

Меҳнат шартномасига виждондан ёндошиб, тўғри амал қилишганида бугун оқоридида можаролага ўрин қолмасди. Афсуски, жамоа раҳбари С.Раҳимов судларни чаплатишга кўп бора уринди ва бу билан нимага эришди, нимани қўзламақда — буниси ўзига аён.

Кутилмаганда Навоий вилояти ҳўжалик судининг қарори (апелляция инстанцияси) чиқди. Қарор моҳирати кўра (суд мулоҳамасида аниқланишича) 1997 йил 11 сентябрда ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш тўғрисида тузилган шартномага асосан «Содиқ Ражаб» хусусий кичик корхонаси ходими Рамозон Очилов жавобгар — «Мададкор» жамоа корхонасига ҳуқуқ маслаҳатчиси бўлиб ишлаган. Шартноманинг 2.2 банди талабларини бажаришни жамоа корхонаси ўз зиммасига олган. Рамозон Очилов ишлаган ўрда мобайнида қорхонанинг 20259884 сўмлик дебитор қарзларини судга даъво ариза кўзгатиб, судда иштирок этиб, ундиришга амалий ёрдам бериб, фойда келтирилганлиги суд мулоҳамасида аниқланди ҳамда бу ишларнинг ижроғи ҳам Р.Очиловнинг фаол қатнашганлиги маълум бўлди.

«Мададкор» жамоа корхонаси ва «Содиқ-Ражаб» хусусий кичик корхонаси ўртасида тузилган шартнома мазмуну, моҳияти, шакли бўйича фуқаролик ҳуқуқий шартнома ҳисобланади. Ушбу шартнома Узбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси талабларига риоя қилинган ҳолда тузилганлиги аниқланди. Бу билан суд иккала томон ўртасида тузилган шартнома ва даъвогарнинг талаблари қонунга асосланганлигини назарга олиб, суднинг 2000 йил 25 декабрдаги 741/2 ва

475/5-сонли иш юзасидан қабул қилинган ҳал қилув қарори ўзгартирилиб, апелляция шикоятини қисман қаноатлантиришни лозим топди ва ҳўжалик суди жавобгар — Галаосиё шаҳридаги «Мададкор» жамоа корхонасидан даъвогар — Жондор туманидаги «Содиқ-Ражаб» хусусий кичик корхонаси фойдасига 1834000 сўм ундириш ҳақида қарор қилди.

Муҳбир сифатида ишни охири марта кўриб чиққан судьялардан бири И.Жўраевдан шун ҳақида сўрайман:

— Бунини сизга қисқа, тушунарли тилда айтсам, даъвогар Рамозон Очилов ўз хизмат ҳаққини талаб қилибди. Аслида эми ў шартнома талабларини бажарган...

— Ишонинг, мен «Мададкор»дан оладиганим уч-тўрт сўм пул учун эмас, аввало, икки ўртада тузилган қонуний шартномани назар-писанд қилмай, қонунни четлаб ўтишга уринганлардан ҳаққимни талаб қилдим, — дейди ў утган воқеаларни эслаб.

— Ахир, мен ноҳақ бўлсам, шартнома талабларини бажармасам, ҳар бир бажарган ишimgа «Мададкор» жамоа корхонаси далолатнома тузиб, иш бажарганини тасдиқлаб берармиди? Ахир, бу жараёни — далилни нега ҳисобга олишмайди?

Муҳбир ука, бор гапни эшитдингиз, ҳужжатлар билан танишдингиз, мана, Навоий вилояти ҳўжалик судининг қарори қўлингизда, бу ёғи энди сизга, газететага хавола... Яна бир гап, шукр, уч ўғлим бор, бари қаба-тигма кирди, учаласининг ҳам ўз мустақил иши, улуши бор. Яқинда Ҳақ ибодатини адо этиб қайтдим. Юртимизнинг фуқаролари каби менинг-да, Президентимиз Исроҳ Каримовга ташаккурим, юрагимда қулугим бор. Мен ҳаммиша ҳақиқатга ишониб, сабрга суянишни одат қилганман. Бу гап ҳам шундай бўлди...

Рамозон Очиловнинг яна бир гапни эслаш жоиз. Навоий вилояти ҳўжалик суди қарори қўлига етган:

— Уч йилга чўзилган иш уч соатга етар-етмас ҳал бўлди, — дея суд қароридан, судьялардан мамнулигини маълум қилди.

Ҳа, ҳақиқат тантанасини кўриш, эшитиш ҳаммиша қувончи. Зеро, ҳақиқат эгилари, аммо синмайди.

Ражаббой РАУПОВ, «Инсон ва қонун»нинг махсус муҳбири

«Инсон ва қонун» газетасининг 22 май соҳида чоп этилган «Ҳуқуқий онг — тараққиёт меъдони» номли мақолада чукур таассурот қолдирди. Унда назаримда, бўлажак ҳуқуқшунослар учун жуда зарур бўлган долзарб масалалар ҳақида фикр юритилган.

Мен ҳам ушбу саволларга қуйдагича жавоб берган бўлур эдим.

1. Дунёда касблар хилма-хил. Ҳар ким бокка кириб, ўзи ёқтирган гулни танлаганидек, ҳар бир инсон ҳам ҳаётида ўзи ёқтирган касбини танлайди. Бу касбини танлаганининг сабаби шуки, инсонларнинг ҳуқуқий онгини ошириш, уларга ёрдам бериш, жамиятга қўлимдан келганча хизмат қилиб, халқимизнинг оқилолигини, юртимизнинг тинчлигини, Ватанимизни истиқболнинг истиқболлини юксакроқ даражага кўтариш учун ўз ҳиссамини қўшмоқчиман. Институтда ўқиб жараёнда касбга нисбатан бўлган тасаввурларим ортиб, мен амалга оширолмоқчи бўлган ишларга кенг имкониятлар борлигининг гувоҳи бўлмоқдаман.
2. Фикримча, мамлакатимизда ҳуқуқшунослар етарли, лекин шун ҳисобга олишимиз керакки, ўтиш даври ҳуқуқшунослар олдига янада залворроқ вазифалар қўймоқда.
3. Ҳуқуқий онгнинг етуқлиги жамиятда одамлар ўз ҳуқуқларини билишида ифодланади. Яна битта нарса ҳуқуқий билимини тўла эгаллаш бошқа, уни ўзгалардан талаб қила олиш бошқа нарса.

Ҳуқуқий онг бошқалар учун уни билиш, амал қилиш бўлса, ҳуқуқшунослар учун уни ишлаб чиқиш, назоратини олиб бериш, ташвиқот-тарғибот ишларини олиб боришдан ҳам иборат. Ҳуқуқий онги юқори бўлган ҳуқуқшуносларнинг ишлари ҳар доим аълодир.

Ҳасан ҲАЙИТОВ, ТДЮИ талабаси

Публицистика

1980 йил эди. Қорақалпоқ одағига қура, эртабаки чойга сут қўшиб ичилади. Бунинг таъми бошқача бўлади. Бироқ ўша кунни эрталаб чойга қўшилган сут қўтилмаганда ириб кетди. Бундан қайри келган онан сут сотувчини ситгири билан қўшиб қарғай-қарғай, қайта чой дамлади.

Аммо яна шу аҳвол рўй берди... Майли, бугунча қўқ чой ичинглар, - деди онан ҳафсаласиз пир бўлиб.

Қўқ чой дамланди, лекин унинг ҳам таъми ўзгариб, аллақандай ҳид пайдо бўлган эди. Шунинг учун ҳеч ким уни ичишга ботинолмади.

Сувнинг таъми айниди, - деди онан аллақандай ҳавотир билан. - Бир ҳафтадан буён шу аҳвол... Сувни оғизга олиб бўлмай қолди.

Мен оқшом сафардан қайтган, рости гап, ҳали сувнинг таъмини татиб қўришга улгурмаган эдим.

Аваллига онамининг сўзларини кескаликка йўйиб, эйтибор бермадим. Бироқ кўнглимдаги қизиқиш устун келиб чойи, бир пиёла сувни ичиб кўрдим. Шу заҳотиёқ заҳар-зақум игнадек кўнглим бирдан айниб кетди.

Эртасига туман сув таъминлаш бошқармасига йўл олдим. Бу идорада бир танишим ишларди. Шунга тоғиб сўрадим: - Огайни, сувга нима бўлди? - Хеч бало бўлгани йўқ, - деди у пингачини бузмай. - Биз сувни Амударёдан оламиз. Кей-

диган сув таркиби эса нормадан қайриб икки баробар юқори эканлигини ҳаёлимдан ўтказиб, юрагим орқага тортиб кетган.

Иккинчи томондан, ўша йилларда Орол денгизининг тобора қуриб бориши натижада келиб чиққан бир-биридан аянчи муаммолар ҳаётга ўзининг кескин таъсирини ўткази бошлаган эди. Буни куйидаги мисоллардан ҳам

биб олиш мумкин. 80-йилларда Оролбўйи ҳудудига истикомат қиладиган хотин-қизлар ўртасида энг кўп кўп тарқалган касаллик бу анемия, яъни камқонлик ҳасталиғи эди. Бу касаллик шўро тузунининг бизга қолдирган ижтимоий «мероси». Ўша даврда қариёб юз фоиз хотин-қизлар бу касалликка чалинган. Агар унинг пайдо бўлиш тарихига назар ташласангиз, ҳаққимиз мустабид тузум даврида нақадар қашшоқ яшаганини билиб олиш мумкин. Чунки камқонлик касали асосан тангага озик-овқат моддаларининг етишмаслигидан келиб чиқа-

ди. Демак, коммунистик тузум ҳайбаратлиқларининг қулоғига «олтин сирга» бўлин. Бу тузум ҳалқимизни очликдан ўлдирмади, лекин майиб-мажруҳ қилиб ташлади. Шунинг натижасида 1980 йилда оналар ўлими 130,8 промиле, болалар ўлими эса 112 промилега кетди. Биз бу маълумотларнинг аниқлигига асло шубҳа қилмаймиз. Чунки мустабид тузум даврида фермадаги молларга жавобгарлик одамларнинг соғлиғига жавобгарликдан бир неча ўн баробар кучли эди. Молларнинг бош сони камайгани учун партиядан ўчирилган, ҳатто қамалиб кетган кишиларни кўп кўрганимиз. Лекин оналар ўлими, уларнинг минг

ҶАМ СЎРОҒИ БОР

денгизини қуриштиш учун атай қаразлик сийсат олиб борилган.

Албатта, Ўзбекистонимизнинг ўз миллий мустақиллигини қўлга киритиши туфайли ана шундай машум сийсатга тула барҳам бериб қолмай, бу борадаги йиллар мобайнида туланиб қолган муаммоларни бартараф этиш, Оролбўйи ҳудудига ашаётган аҳолининг тула ижтимоий муҳофазасини таъминлаш, уларнинг яшаш ва меҳнат қилиши учун зарур шарт-шароитларни яратиб бериш юзасидан беқийёс ишлар амалга оширилганига ҳар биримиз гувоҳимиз.

Масалан, кунни кеча Оролбўйи ҳудудига яшайдиган аҳоли учун тоза ичимлик суви масаласи энг катта муаммо саналар, одамлар узок йиллар шундан қийналиб яшагани ҳеч кимга сир эмас. Чунки шўро замонида бу борада тайин бир иш амалга оширилгани йўқ.

Истиклолнинг дастлабки йилларидаёқ бу муаммо ўзининг тугал ечимини топди, аҳоли яшайдиган чекка-чекка ҳудудларга ҳам тоза ичимлик суви етиб борди.

Кези келганда яна бир масала устида тўхталиб ўтишни ўришли, деб биламан. Бу ҳам бўлса, қўшни мустақил давлатлар ҳудудидан оқиб ўтадиган Амударё ва Сирдарё ҳамда улардан оқилна фойдаланиш масаласидир.

Матълумки, шўро замонида сув сийсати, асосан, ерларни сугориш, кўпроқ электр энергияси олишдан иборат эди. Агар Урта Осиё мисолида ай-

Ўрозбой АБДУРАҲМОНОВ, қорақалпоқ ёзувчиси

тадиган бўлсақ, ўша даврда Сирдарё, Амударё ва Орол денгизининг табиий аҳтиёжлари ҳеч қачон инобатга олинмаган. Мустабид тузум даврида табиатнинг бу бебаҳо бойликларини муҳофаза этадиган бирон-бир ҳуқуқий ҳужжат мавжуд эмаслиги ҳам шу фикрдан далolat беради.

Шунинг натижасида бу дарёлардан ким қандай хоҳласа, шундай фойдаланиб келган.

Оқибатда Орол денгизининг фожиаси мана шундай ҳужасизлик, бошбошқоқликдан сўнг бошлангани бугун ҳеч кимга сир эмас.

Бугун давр ўзгарди. Агар Сирдарё ва Амударё Урта Осиё ҳудудига барқарор экологик ҳолатни таъмин этадиган асосий манба саналишини эътиборда тутадиган бўлсақ, сувнинг ҳар томчисини эъзозлаш ҳаётни асраш эканлиги, уни беҳудага исроф этиш эса шубҳасиз, мислсиз фожиаларни келтириб чиқариши ўз-ўзидан ойдин бўлади.

Масалан, айтайлик, Амударё оқиб ўтадиган қўшни мустақил давлатлардан бирода сувдан кўп миқдорда ноўрин фойдаланилса ёки қандайдир тайинсиз мақсад йўлида исрофгарчиликка йўл қўйилса, бу ҳеч шубҳасиз, дарёнинг қўйи ҳудудига бошқа бир мустақил мамлакат аҳолиси ҳаётига ўзининг салбий таъсирини ўтказмай қолмайди. Чунки дарёнинг суви ҳам беҳисоб эмас, аксинча, ҳар бир қатра сувнинг ўз ўрни бор. Шундай экан, бу дарёларни асра-авайлаш ҳаётни, келажак наслларни ҳимоя қилишда, десак, асло хато бўлмайди.

Жизза: Истиқлол йилларидаги бунёдкорлик.

Жинойят ва жазо ГИЁҲВАНДЛИКНИНГ УМРИ ҚИСҚА

Бугун дунё аҳлини ларзага солаётган яна бир қасаллик — СПИДга чалинаётганларнинг 80 фоизидан ортқироғи гиёҳванд моддаларни сурункали равишда истеъмол қилганлар ҳисобланади. Гиёҳвандлик инсон ҳаётида аянчи из қолдиради, бир-бирдан мудҳиш минглаб касалликларни келтириб чиқаради. Бир сўз билан айтганда, бу дарду бало одам ҳаётини батамом издан чиқариб ташлайди, унинг домига тушган киши инсонийлик қиёфасини йўқотади.

Энг аянчлиси, бу оғу одамнинг бугунги ҳаёти билан чекланмай, унинг келажак насли, зоту зурриёдига ҳам таъсир қилади. Дунё миқёсида олиб қараганда, минглаб майиб-мажруҳ, яшаб кетиш қобилиятини йўқотган гўдаклар энг аввало, мана шундай дарду бедаво таъсирида туғилганининг ўзи ҳам гиёҳвандлик нечоғлик катта офат эканлигидан далolat беради.

Мана шундай айбис айбдор бўлиб қолган гўдакларга қўнунг тушганда ўйлаётган киши: одамзот боласи қайси бир замонда шундай аянчли аҳволга тушган?!

М. исмли қиз ўзидек мусаффо, пок орзуларини ҳам қишлоғи, шаҳардаги олиқ ўқув юртини битириб қайтган йигит билан боғлади. Тўйлари дабдала бўлиб ўтди. Дастлаб уларнинг бахтига, осуда турмушига ҳамнинг ҳаваси келди. Қуёв топармон-тутармон, эслиҳушли йигит эди. Оилам деб олиб-югурар, тиним билмасди.

Аммо ёш оиланинг бахтли ҳаёти узокқа чўзилмади. Орадан ҳеч қанча вақт ўтмай унинг нафақат тинчи бузилди, балки кечгагина қуёш чарақлаб турган оила нақ гурбатхонага айланди.

Нима бўлди-ю, бир кун келин уйдан шприц ва наркотик қолдиқларини топиб олди. Аввалига у кўзларига ишонмади, қуёвига шубҳа билан қаради. Қуёв эса ўламан саттор, дея тан олмади. Сиртига сув қўйиб олиб беиз бўлиб турди. Лекин касални яширсанг, иситмаси ошқор қилади, дегандек, кўп ўтмай гиёҳвандлик аломатлари сезилиб бошлади... Келин уни бу йилдан қайтаришга уринди. Бунинг эвазига эридан раҳмат эмас, сўкиш эшитди, боши қалтакдан чиқмади. Ва ниҳоят, худо қарғаган бир кун оқшом эшик тақиллаб қолди. Келин эрини қутиб олгани юғуриб чиқди. Бироқ келганлар эрининг меъьеридан ортқ даражада наркотик истеъмол қилгани учун вафот этганини айтишди.

Абдумўмин ТИЛОВОВ, Бахтиёр АБДУСАТТОРОВ

терлидир. Матнинг тилига шундай талаб қўйлади: фикр аниқ ва лўнда ифодаланган бўлиши (масаланнинг қўриқ жихатдан қанчалик равшан ифодаланганига катта эътибор берилади), миллий аъёнлар билан бир қаторда глобал миқёсдаги масалалар ҳам уйғун тарзда ифодаланиши керак.

Ва ниҳоят, «қоида»ларда ра...

Амалдаги қонунларга туватиш қиритиш — Германия қонунчилиги амалиётларида энг муҳим масалалардан бири ҳисобланади. Бу борада ҳам етти ўнлаб, бир кес-намоёна иш тутилди.

Ва ниҳоят, қабул қилинган янги қонуннинг амалга қиритишга алоҳида эътибор берилади. Муайян қонун юзасидан ўтиш даври (ҳаётга тадбиқ этиш) чоралари:

- 1) давлат ва конституциявий ҳуқуқ;
 - 2) бошқарув ҳуқуқи;
 - 3) суд ҳуқуқи;
 - 4) фуқаролик ва жиноят ҳуқуқи;
 - 5) муҳофаза ҳуқуқи;
 - 6) молга ҳуқуқи;
 - 7) ҳужжат ҳуқуқи;
 - 8) меҳнат ва ижтимоий таъминот ҳуқуқи;
 - 9) алоқа ва сув транспорти ҳуқуқи.
- Хулоса қилиб айтганда, бугунги Германиянинг иқтисодий-ижтимоий, маънавий қиёфаси қамалак каби ранг-баранг бўлиб, бу ҳусусият, аввало, қонунлар ва уларни таъйирлаш жараёнида ҳам аққол намоён бўлади. Ҳарқат мантки немис филолуфси Гегелнинг «Кимки юксак салоҳиятга эришмоқчи бўлса, у аввало, ўзини чегаралаш керак», деган даъватига жаобан аман қилгандагидек туюлади. Мақсад сари илтишошга ўзини тийиш тамойили устувор аҳамият касб этади.

Хусан ИБРОҲИМОВ

Шўро замонининг аянчли асоратлари

ин уни тиндириб, ҳлорлаймиз, тозалаб қувурларга узатамиз.

Кувурларга узатилаётган сувнинг таркиби тўғрисидаги маълумотнома билан танишсам бўладими? - деб сўрадим.

Сув таркиби давлат сирини саналади, - деди у ҳушёр тортиб. - Лекин сир бўлса ҳам сенга қўришгани мумкин. Тағин бировага лақиллаб юрмагин. Манава қроғда ҳаммаси ёзилган...

Мен у қўлимга тутқаэган маълумотномага кўз ташладим. Унда биз истеъмол қиладиган сувнинг қаттичилиги - 13 тузлилиги - 1,1 г/л, деб ёзилган эди. Мен ўшанда бу соҳанинг му-

Европа давлатлари ҳам ривожланишининг янги имкониятлари билан юзма-юз турибдилар. Ҳўш, бу жараён иқтисодий салоҳияти билад Германияда қандай кечмоқда? Масалая қонунчилик амалиёти нуқтан назардан қарайдиган бўлсақ, Германиянинг бугунги қиёфаси янада ойдинроқ намоён бўлади. Зеро, зоҳирдан қараганда бу мамлакатда ижтимоий тараққиёт бир текисда кечатётгандек туюлса-да, лекин ботинан анча мураккаблилар борлиги аён бўлади.

Мамлакатда қонунчилик ҳожи-ўтмай, Герман империяси вужуд-

Жаҳон тажрибаси

Германия: ҚОНУНЛАРНИ ТАЙЁРЛАШ ТАМОЙИЛАРИ

мияти парламент томонидан (у икки палата — Бундестаг ва Бундесратдан иборат) амалга оширилади. Қонунларни қабул қилиш жараёни шундай: қонун лойиҳаси дастлаб Бундестагга муҳокама этилади. Дастлабки муҳокамадан ўтган лойиҳа Бундесратга тақдим қилинади. Борди-ю, Бундесрат тақдим этилган ўшбу лойиҳани мақкулламади, бундай вазиятда у икки ҳафта ичида масхараф қилинади. Қонунларни қабул қилиш жараёни шундай: қонун лойиҳаси дастлаб Бундестагга муҳокама этилади. Дастлабки муҳокамадан ўтган лойиҳа Бундесратга тақдим қилинади. Борди-ю, Бундесрат тақдим этилган ўшбу лойиҳани мақкулламади, бундай вазиятда у икки ҳафта ичида масхараф қилинади. Қонунларни қабул қилиш жараёни шундай: қонун лойиҳаси дастлаб Бундестагга муҳокама этилади. Дастлабки муҳокамадан ўтган лойиҳа Бундесратга тақдим қилинади. Борди-ю, Бундесрат тақдим этилган ўшбу лойиҳани мақкулламади, бундай вазиятда у икки ҳафта ичида масхараф қилинади.

Хозирги қонунчилик тизимининг шаклланишида «Герман фуқаролар тузути» (ўшбу мақола 5 китобдан иборат бўлиб, у 1896 йилда қабул қилинган) асосий манба ҳисобланиб келинмоқда. Бу ўринда шунга таъкидлаб ўтиш жоизки, мажруҳ ҳужжат кўп мамлакатларда қонунчиликни ривожлантиришга салмоқли таъсир этган. Унинг ўз вақтида француз Фуқаролик кодекси билан биробар мавқега эга бўлгани фикримизнинг далилидир.

Мутахассисларнинг таъкидлашича, «Тузуклар»нинг мулк ҳуқуқига бағишланган қисмларда умумгерман анъаналари устувор бўлса, мажбурийларга тегишли қисмларида рим

моқда? Аввало, бу борада миллий анъаналардан чекиниб, умумбашариий жараёнларга уйғунлашишга мойиллик аломатлари сезилмоқда.

Германияда янги қонун лойиҳаларини тайёрлаш умумий қоидалар асосида амалга оширилади. Бу жараён асосан, 1940 йилларнинг иккинчи ярмида бошланган эди. Вақт ўтиб боргани сайин қонунларни тайёрлашнинг мукамал тизим шаклланиди ва у «мукамал қоидалар» («Йуридикнома») тарзида нашр қилинди.

Мамлакат Адлия вазирлиги томонидан чоп этилган ўшбу «Йуридикнома» қуйидаги 4 тамойил асосида тузилган бўлиб, унинг талабларини бақарий мажбурийдир.

ИЖТИМОЙ ЗАРУРАТ Ўшбу тамойилга қўра қабул қилинаётган ҳар қандай янги қонун ижтимоий зарурат талабини бевосита ифодалаш шарт, яъни янги қонуннинг ҳаётга ўн нечоғлик аҳамиятга эга эканлиги аниқ қўриштилади. Мажруҳ ҳужжатнинг мамлакат иқтисодий, маънавий, маърифат, сийсат, экологик муҳитга таъсири тулақонли баён этиб берилади. Қолаверса, ҳаёт қўндалан қўяёт-

ган муаммоларни мумкин қадар қан ҳаракат сарфлаган ҳолда рационал йўлар билан бартараф этиш мумкинлиги ҳисобга олинади. Айтайлик, манфаатдор гуруҳлар билан келишган ҳолда жамъатчиликни ахборот билан таъминлаш (ахборотни жамъатчилик йўли билан тарқатиш), шунингдек, қабул қилинаётган қонуннинг қанчалик қудратли ва илҳомбахш қўнға эга эканлиги, албатта, эътиборга олинади.

Матнда қонуннинг ўзига хос энг муҳим жиҳатлари ифодаланмоқчи, иборалар мумкин қадар лўнда бўлмоқчи, матнда фикрнинг икки хил маъно ифодаланиши йўл қўйилмаслиги керак.

АНИКЛИК

Лойиҳага қўйилмаган ик-

кинчи талаб шундай: лойиҳада қонуннинг ижтимоий зарурати, маъмуни, моҳияти, шунингдек, унинг талабларини амалга тадбиқ этиш борасидаги ҳуқуқ ва мажбуриятлар, қонунни амалга ўтди қўллаш усуллари аниқ-равшан ифодаланган бўлиши шарт.

Матнда қонуннинг ўзига хос энг муҳим жиҳатлари ифодаланмоқчи, иборалар мумкин қадар лўнда бўлмоқчи, матнда фикрнинг икки хил маъно ифодаланиши йўл қўйилмаслиги керак.

XXI аср: Ўзбекистон ёшлари

ЧЕМПИОН БЎЛИБ ТУФИЛМАЙДИЛАР...

Парвиз Европа кубогини қўлга киритганида олти ёшга ҳам тўлмаганди

(Давоми. Боши 1-бетда)

Эски замонда ҳам мана шундай иқтидорлар бўлган, дейди Муминжон Абдумавлонов, лекин улар рўёбга чикмай, керак бўлса, ўзида шундай қобилият борлигини англамай ўтган. Чунки истеъдоднинг юзига чиқиши учун эътибор бўлиши керак, парварishi ва гамхўрлик сув билан ҳаводай зарур. Гоҳо уйлаб қоламиз, мушаклилик бўлмаганида, Юртбо-

шимиз ёшларга меҳрини бериб, спортга жонқур бўлмаганида, Ўзбекистон ёшлари турли соҳаларда мана шундай муваффақиятларга эришиши мумкинми? Йўқ, албатта. Президентимиз менинг қаратгани ўғилларимни ўз бағрларига босиб, айтган тилларини улар сира тилдан қўймайди.

Булар - истиқлол фарзандлари, менинг невараларим, деган эди Президент Ислам Каримов. - Биз эккан мушакли-

ўтказиш учун барча шарт-шароит яратиб берилди. Бу клуб "Парвиз" номини олган.

Муминжон Абдумавлонов ҳозир шаҳар қаратъ федерацияси президенти.

"Парвиз" клуби қаратъчилари 2000 йили Тольятти (Россия) шаҳрида бўлиб ўтган ҳамдўстлик давлатлари кубогини мусобақаларида иштирок этиб, жамоа ҳисобида фахрлий иккинчи ўринни қўлга киритишди. Халқаро мусобақада улар тўртта олтин, олти кумуш, бешта бронза медалга сазовор бўлишди.

Бизнинг қаҳрамонимиз - ака-ука Абдумавлоновлар эса 2000 йили Венгрияда ўтказилган жаҳон кубогини мусобақаларида, шунингдек, "Санта-Клаус" халқаро турнирида она Ўзбекистон байроғини баланд кўтариш шарафига муяссар бўлишди. Айниқса, халқаро турнирда ака-укалар эришган муваффақият барчани ҳайратга солди. Уларнинг ҳар бири учтадан, жами тўққизта олтин медални қўлга киритишди.

2001 йилнинг мартида Аъзамжон билан Фаррухбек Атлантада (АҚШ) бўлиб ўтган жаҳон кубогини мусобақаларида иштирок этиб, иккита олтин, кумуш ва бронза медалларга сазовор бўлган бўлса, апрелда Тольятти (Россия) шаҳрида ўтган ҳамдўстлик давлатлари кубогини мусобақаларида у ака-ука тўртта олтин ва яна тўртта кумуш медаллар шодасини Ўзбекистонга олиб қайтишди. Бугунги кунда Парвиз, Фар-

рух ва Аъзамжон қаратъ бўйича халқаро мусобақаларда қўлга киритган медаллар сони 74 тага етди, шунинг 48 таси олтин. Демак, улар 48 мартаба халқаро миқёсда шохсупанинг энг олий поғонасига чиқишган, шу поғонада туриб, боши узра Ўзбекистонимиз байроғини баланд кўтаришга, қаратъ мандалари билан бирга зални тўлдириб янграётган давлатимиз мадҳиясини тинглашга, тинглаганда ҳам шунга яраша хизмат қилиб, курашларда голиб чиқиб, сурур ва викор билан тинглашга муяссар бўлишган.

Ҳеч ким чемпион бўлиб туғилмайди. Голибликка меҳнат ва кураш билан эришилади.

Толмас қаратъчилар Парвиз, Фаррух ва Аъзамжон ана шунга муваффақ бўлишган.

Ҳа, дарвоқе, улар Бекободдаги 6-мактабда ўқийди. Жуда кўп вақтлари чет элларда, халқаро мусобақаларда ўтса-да, дарсларни тўла ўзлаштиришга, фақат "аёло" баҳоларга ўқишга ўзларида куч топа оlishди. Шунга эришмаса, кечалари уларнинг хаёллари учиб кетади. Нимага деганда, ўз елкаларидаги масъулиятни чуқур хис этишади: Юртбошимизнинг ишончини оқлаш керак, бу осонми, ахир!..

Дилфуза ХОТАМОВА,
Ўзбекистон Миллий университетини кошдаги С.Сирожиiddинов номи академик лицей ўқувчиси

Жиззах: Истиқлол йилларидаги бунёдкорлик

Ёнимиздаги одам

АСИЛБЕКНИНГ АММАСИ

Ота-онандан бир ўғил, уч қиз эдик. Афсуски, шу биргина ўғил ҳам пешонамизга сифмади. Акам вафот этганларида келиноийим иккинчи фарзандига хомиладор, ўғилчиси Асилбек 4 яшар қувноқ болақай эди. Вақт ўтиб, синглиси Едгора ҳам дунёга келди. Ўша пайтлар назаримда, Асилбек "гул етим" эди. Чунки онаси билан синглисининг унинг учун файзли оламдек туолар, жажжи кўнглида кемтиклик сезилмасди.

Келиноийим 5 ёшдан ошган Асилбекни кексайиб қолган ота-онамга ташлаб, турмушга чиқиб кетганларида бола гўё мунғайиб қолгандай бўлди. Йўқ, йўқ, мен келиноийимни бундай йул тутганлари учун заррача айбломқчи эмасман. Фақатгина мени ҳайратга, изтиробга солган нарса онанинг ўз етим фарзандидан ҳеч хабар олмай, уни бутунлай ташлаб қўйганидир.

Дунёга ҳеч ким устун бўлолмас экан. Елғиз ўғилнинг доғи, ундан қолган «етим қўзи» кийноғи чолу кампирни анча оғир аҳволга солиб қўйди. Улар кексалик гаштини ҳам сурулмай, бирин-кетин оламдан ўтишди. Асилбек ёлғиз қолди, жуда кийналди. Унинг аламли хаётига мен бардош қила олмадим. 10 ёшда турмуш ўртоғим билан маслаҳатлашиб, фарзандликка олдик. Ушанда ҳам келиноийим боласининг тақдирини билан заррача қизиқмади. Мен раҳматли акам ва унинг ўғилчиси ҳақида ўй суриб, туғилгани бедор ўтказардим. Турмуш ўртоғим билан биргаликда Асилбекни заррача ўқитмай, тарбия қилиш учун бор имкониятларимизни ишга солардик.

Асилбек бироз улгайган, доира чалишга, спортга қизиқа бошлади. Уни шу со-

ҳалар бўйича фаолият кўрсатган машгулотларга қатнаштироқчи бўлдим. Хужжатларни тайёрлаш маҳали туғилганиги тўғрисидаги гувоҳноманинг талаби қаттиқ бўлди. Гувоҳномани сураб, келиноийимнинг уйига бордим. Бордим...

Хаёт жуда қизиқ экан, баъзан туппа-тузук одамнинг иш тутими, ноўрин ўй-хаёллари кишининг жажлини қўзғайди. Келиноийимнинг муносабати ҳам худди шундай бўлди. У боласининг гувоҳномасини беришни истамади. «Бола меники, қачондир бир кун керак бўлганда, унга ўзим эгаллик қиламан» қабилида иш тутиб, озор тула кўнглимга яна озорлар солди. Шунда мен «Бўлмаса болангизнинг олинг, ўзингиз қаранг» дедим. У таклифга кўнди. Аммо хафта, ой ўтиб ҳам боласидан хабар олмай. Бир кун Асилбекни етаклаб олиб бордим. Қарангки, онаси уни қабул қилмади, уйига киритмади.

Бу ҳолдан газабланиб, келиноийимни оналикдан маҳрум этиш тўғрисида судга ариза бердим. Суд менинг даъвомни рад этди. Шундай қилиб, бола ва унинг барча ташвишлари ҳамон менинг бўйимда. Онаси ва синглисини кўмсаб, қўзлари йўлда ниғорон Асилбекни туққан онаси бирон марта ҳам йўқламади! Бундай инсонни она дейиш мумкинми?..

Тахририятимизга ташириб буюрган аёл бошидан ўтказган оқуридаги воқеаларни гоҳ ўқисиниб-ўқисиниб йиғлаган ҳолда, гоҳ чуқур ўйга толиб сўзлаб бери. Аёлнинг толиққан чеҳрасига боқиб, семимли шоиригимиз Абдулла Ориповнинг қуйидаги сатрлари ёдга тушди:

Шундайлар бўлмаса агар дунёда, Бунчалар муҳтарам бўлмасди аёл.

Асилбекнинг аммаси ўз роҳати, тинчлигидан кечиб бўлса-да, меҳр-оқибат, садоқат қўрсатиб, халқимизнинг азалий урф-одатларини намоян қилгандай, «сувлар келса симириб, тошлар келса кемириб» яшайвергучи матонатли эл фарзанди эканлигини исбот этиб тургандай эди назаримизда... Шу ўринда унга бу йўлларда суячн бўлиб турган турмуш ўртоғининг болажонлиги ҳусусида ҳам таъкидлаш ўринлидир.

Азиз газетхон! Баъзан ҳаётда шундай воқеалар бўладики, бундай пайтларда инсон тақдирини ҳусусида сўз дейиш қийин. Турмуш чорраҳаларида кимнидир оқлаш, кимнидир қоралаш осон эмас. Биз воқеани эътиборингизга ҳавола этарканмиз, бу бир томоннинг фикри эканлигини эслатмоқчимиз. Балки Асилбекнинг туққан онаси дил сўзлари бошқача бўлган. Ҳарқалай биз ҳозир унинг турмуш ўртоғини қандай инсонлиги, уларнинг яшаш шарт-шароитлари тўғрисида аниқ маълумотларга эга эмасмиз. Шу туфайли ҳам боланинг исмини шартли тарзда ўзгартириб, манзилни кўрсатмаган ҳолда ёзишга жазм этдик. Мақсадимиз - Асилбекнинг ҳаёти устида бо-раётган тортишувлар ҳусусида газетхонларимиз фикри билан ўртоқлашмоқ. Жумладан, мутахассислиги юрист бўлган газетхонларимиз ҳам ушбу воқеани тўғрисида ўзларининг қимматли фикрларини аямайдилар, деган умиддамиз.

Салима ҚИЛИЧЕВА,
«Инсон ва қонун» мухбири

Афсус!

ҚИЗИНГИЗ ГУЛАДЕК НОЗИК...

Ҳар қандай жиноят ёвуз ният ва бузуқ хулқ туфайли содир этилади. Буни вилоятимизнинг Баҳмал тумани прокуратураси томонидан фош қилинган бир жиноят тимсолида қўришнингиз мумкин. Эндигина йигирма ёшга қадам қўйган Ф.С. исмли қиз қишлоқдоши Р.Т. деган оилали йигит билан узок муддат бирга бўлиб, ҳомилла ортирган. Ёзузлиқни қарангки, буваси ёрдамидеги аширича туриб олган ўғил чақалогини ярим тунда аллақайдаги бир чуқурга ташлаб келишдан ҳазар ҳам қилмаган.

Суд ҳукми билан Ф.С. икки йил шартли равишда озодликдан маҳрум этилди. Унинг хулқини назорат қилиш Баҳмал туман ички ишлар бўлимига топширилди. Ҳа, дейдаси қотган ёвуз она қилмишига яраша жазосини олди. Аммо бир зум ўйга толсан, киши, Нега бу воқеа содир бўлди? Ахир, халқимиз қиз болани гулдек нозик, дея авайлаб-асрайди. Унинг ҳавсин, одоби, ифрати ҳаммаша юксак қадр-қимматга эга. Бирок юқоридеги воқеадан англариш мумкинки, ҳали айрим оилаларда элнинг бундай муқаддас урф-ода-тига белпосанд қараш ҳоллари мавжуд қўйди. Тасаввур қилинг, қизининг шармандали ҳолини кўрган она қай аҳволга тушади?

Ҳозир бола шифокорлар назоратида. Ким билсин, келгусида у болка олим, балки шоир, балки оддий захматқаш деҳқон ёки башка бирон касб эгаси бўлар. Эс-ҳушини таниган эса онасининг қилмишини эшитиб, албатта, қаттиқ изтиробга тушар. Демак, энди у бир умр синган кўнгли билан яшайди. Унинг онаси эса на Аллоҳдан қўрқди, на бандасидан уялди, ўз зурриёдининг жонига қасд қилишгача бориб етди. Унинг бу иши бузуқ хулқ-атвори натижаси эмасми!

Шу ўринда таъкидлаш жоизки, Ф.С.нинг онаси қай аҳволга тушганлигидан қатъий назар, қизининг шармисор қисматида ўзининг ҳам айби борлигини тан олиши керак. Ахир, халқимизда «онасини қўриб қизини ол», деган ҳикмат бор. Хуллас, айтолмай бўлганимиз, оналар ҳушёр ва сезгир бўлишсин. Қизининг нима ишлар билан машғуллиги, босаётган қадами, ўй-хаёллари ҳаммаша унинг назоратида бўлсин! Оналарнинг зуқуллоғи ҳам шунда-да! Зукко оналар эса ўз қизларини рисоладагидай ўстириб, ҳурмат-иззат билан жойига узатиб, обрў топиши муқаррар.

Гулнора ХАМРОЕВА,
Жиззах вилояти

Тафаккур

олмос қанча сайқалланса, гавхар бўлганидек, одам қанча чиникса, шунчалик иродали бўлади.

сабр қучли қалбни беэаиди, ношудни эса тобора ожизлайди.

иродасиз одамни ҳаёт тўқилари хоҳлаган томонига селиб кетаверади.

иродасиз одам озгина ма-шаққатда ҳам осир бўлиб қола-веради.

тил таъбириде ёмондан яхши ва яхшидан ёмон яратиш мум-кин.

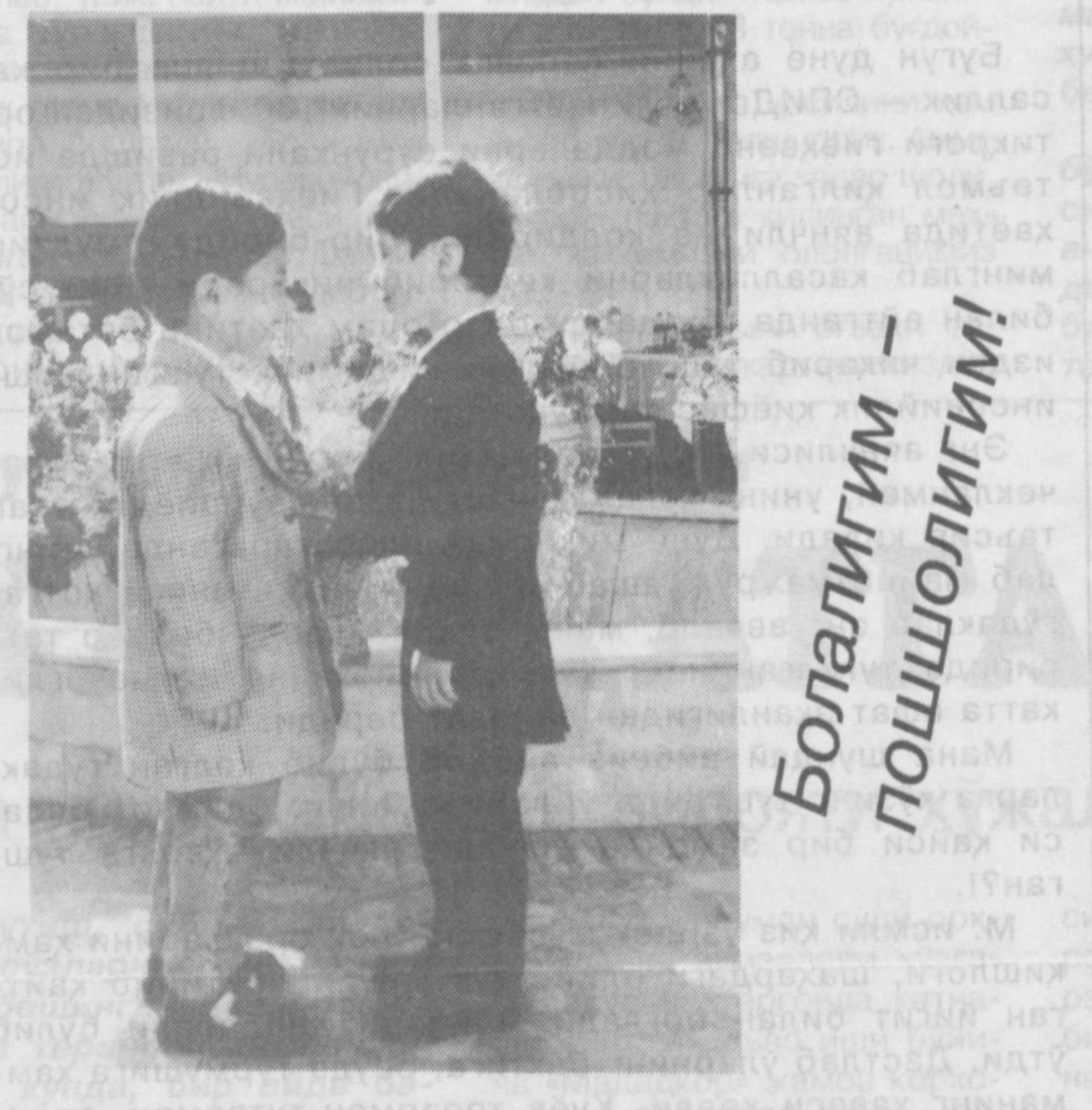
тилини тарбияламаган одам гапиршидан олдин эшитиши керак.

мағзи бутун сўхбат одамни фикрлашга ундайди.

мулоқотинг шундай бўлсинки, кутиб олиш билан кузатиш-даги мувозанат бўзилмасин.

ҳақиқатни билмаслик хато қилишга олиб боради.

бирор одамга ёки бирор нарсага меҳр қўя олмаган одамнинг яшаши жуда оғир.

Болалигим - пошшоллигим!

Мулоҳаза учун мавзу

ЎЗБОШИМЧА «ТАДБИРКОРЛАР»

Ёки айрим мактаб ва ўқув муассасалари олдида ноқонуний очилган бозорчалар ҳақида

Ҳар кун эрталаб эллик-юз сўм олиб, ўйин-кулгу билан мактабга кетадиган бола бугун негадир «Икки юз сўм бермасангиз, мактабга бормайман» деб оёғини тираб олди. Она аввал уни алдади. Бўлмади, кейин дўк уриб кўрди, шунда ҳам жигарбанди оймамади. Сабру бардоши тугаган она семимли ўғлининг юзига тарсаки тортиб юборди. Қарангки, бола шундангина тилга кирди: «Барибир мактабга бормайман, нима менинг бошқалардан кам жойим борми? Бир ўртоғим ҳар кун 200 сўм пул олиб боради, яна бири эса ҳар кун «кола» ичди...»

Дарҳақиқат, бундай воқеалар учраб турибди. Мактаб ва ўқув муассасалари олдида борсангиз, дарвоза олдида бир талай «тадбиркорлар»га қўзингиз тушади. Уларнинг фаолиятига разм солиб, эсангиз қотадми.

Ахир, мактаб ўқувчилари учун керакли ўқув қуроллари эмас, «Кока-кола» ичимлигидан тортиб, сигарета, шоколад ва шунга ўхшаш моллар қиммат нархда сотилаётганлиги кишини ранжити. Олдиёғина мисол, кичик шивадаги «Кока-кола» ичимлиги магазинларда 75 сўм, мактаб бозорчасида эса 100 сўм. Шунга айтсалар керак-да, алдагани бола яхши, деб, ўзингиз ўйлаб кўринг, ҳар кун болангизга икки юз сўмдан берсангиз, ояига олти минг сўм бўлади. Боз устига кўнчили ўзбек хонадониде мактабга борадиганлар сони битта эмас, бир неча.

Яна бир гап. Мактаб олдида фаолият кўрсатаётган «бозорчалар» ёшлар хулқи, соғлиғига ҳам жиддий таъсир кўрсатмоқда. Чунки у ерларда сотилаётган сомса, қатлама, ҳар хил хамир овқатлар тиббий кўриқдан ўтмаган. Бундай ҳолда бозорчалар болалар соғлиғига зарар келтирмайди, деб ким кафолат бера олади?

Қиссадан ҳисса шуки, бундай «бозорчалар» фаолиятини кенг жамоатчилик, хусусан, ўқув даргоҳлари раҳбарияти, қолаверса, жойлардаги давлат солиқ идоралари ходимлари жиддий ўрганиб чиқиб, аниқ чоралар кўришлари лозим.

Таъкидлаш жоизки, мактаб бозорчаларида писта, тамаки ва турли ичимликлар ўрнига китоблар ва мактаб ўқувчилари учун зарур бўлган ўқув жиҳозлари сотилса мақсадга мувофиқ бўларди.

Азим КОДИРОВ

НОЖЎЯ ЎЙИН — СИНДИРАР БЎЙИН

ёки «Капитан Усанов»нинг фирибгарлиги...

Баҳор кунлари эди. Азамат Махмадиев институтда бирга таҳсил олаётган Бахтиёрни излаб, Термиз шаҳар, Навоий кўчасидаги 7-ўйиннинг туртинчи қаватига чиқиб, хонадон эшиги тугмачасини босди. Уй соҳибасидан ижарада турган ўртоғини сурашга шайланган Азамат гапиршига ҳам улгурмай қолди, унинг ортидан чиқиб келган икки нафар йигитнинг бири унга: «Мен миллий хавфсизлик хизматидан капитан Усанов бўламан, - дея ёнидан бир гувоҳномани чиқариб кўрсатди. - Биз билан тезда пастрга тушинг!»

Азамат бутун вужуди титраганча улар ортидан пастрга тушди.

Аслида товламачилар сариосиёлик қишлоқ йигитининг соддалигидан фойдаланиб, уни тузоқларига илинтиришни бундан бир неча соат олдин режалаштириб олган эдилар. Фирибгарлар Фарҳиддин Усанов Термиз шаҳар Жўрабовева кўчаси, 6-уй, 21-хонадонда истикомат қилар, 2001 йилнинг январ ойига-ча Сурхондарё вилоят халқ

табобати марказида руҳий табиб бўлиб ишлаган. Табибиди, ана шу муддатгача ёнида тиббий марказ томонидан берилган гувоҳнома бўлган. Фарҳиддин жорий йилнинг 1 март кунини ўзи яшайдиган уйдаги жияни Шерзод Турдалиев билан тонг сахарданок «Юбилей» бозориде «ўлжа» қидириб, сангирб юришганди. Шунда уларнинг нигоҳи кўринишдан анчагина содда Азамат Махмадиевга тушган ва унга соядек эргашганлари-ча кузатувни давом эттиришган...

«Капитан Усанов»нинг кўруғи билан пастрга қаватга тушган Азамат кутилмаган суриштирув сўроқлари гирдобиде қолди.

- Қани, паспортни олингчи, бир танишиб қўйлик? - деди жиддий ҳолда «капитан».

- Демак, Сариосиёдан экансиз-да. Ҳозир содир этган жиноятингизни биласизми? - қатъий сўради Усанов.

Бундай хийлаю-найранглардан беҳабар қишлоқ боласи унинг саволига жавоб

топа олмай мум тишлаганича титраб турарди.

- Сен фоҳишабозликда айбланасан. Бу ишининг оқибати эса - турма. Эши-тапсанми?

- Айтиб қўймоқчиман. Бундай фоҳишабозлик 48 мингдан 200 минг сўмгача жаримага тортиш билан жазоланади. Қани, марҳамат қилиб, биз билан бирга юр, - дея хозиргина Азаматдан олинган паспортни жияни Шерзод Турдалиевнинг ёлғиз ўзи ўтирган экан.

- Олиб келдингми? - сўради Шерзод.

- Ун минг сўм тополдим, холос, акажон, - дея ёлворди Азамат.

- Нега кам? Биз сенга 20 минг сўм топиб келгин дегандик-ку!

- Бошқа тополмадим. - Бўлмаса 150 минг сўмга тилхат ёзасан!

- Езолмайман, ахир, бунча пулни ҳеч кўрмаганман, раҳм қилинг, иложи бўлса муҳлат беринг, бир танишмидан яна ўн минг сўм қарз олиб келиб бераман, - деди Азамат ялиниб.

- Майли, яна бир бор синайимиз. Кеч соат 18 гача кутаман. Айтган пулни тез-

келсанг, тўрт тарафинг қиб-ла!

Азамат Махмадиев фирибгарлар айтган суммага рози бўлиб, бир соат муҳлат сўради. Улар рози бўлишди.

Орадан белгиланган муддат ўтган, Азамат Махмадиев қўлидаги ўн минг сўм пул билан хозиргина «сўроқ» берган хонадонга кирганида бу ерда фақат Шерзод Турдалиевнинг ёлғиз ўзи ўтирган экан.

- Олиб келдингми? - сўради Шерзод.

- Ун минг сўм тополдим, холос, акажон, - дея ёлворди Азамат.

- Нега кам? Биз сенга 20 минг сўм топиб келгин дегандик-ку!

- Бошқа тополмадим. - Бўлмаса 150 минг сўмга тилхат ёзасан!

- Езолмайман, ахир, бунча пулни ҳеч кўрмаганман, раҳм қилинг, иложи бўлса муҳлат беринг, бир танишмидан яна ўн минг сўм қарз олиб келиб бераман, - деди Азамат ялиниб.

- Майли, яна бир бор синайимиз. Кеч соат 18 гача кутаман. Айтган пулни тез-

да олиб келсанг, жазодан кутулсан! Баҳармасанг, ўзиндан кўр.

Эрталабданок фирибгарлар қўйган тузоққа илинган Азамат боши гангганча қариндоши Собир Жумаҳмедовнинг уйига бориб, унга бўлган воқеани сўзлаб берибди. Бир неча нафар танишларини ёнига олганча воқеадан воқиф бўлиш учун Азамат айтган хонадонга келган С.Жумаҳмедов бу ерда бир ўзи ўтирган Шерзод Турдалиевнинг кўрган-да гап нимадлигини дарҳол сездми ва тезда икки ишлар бўлимига хабар етказди. Тезкор гуруҳ этиб келиб, ҳолис гувоҳлар иштирокида тинтув ўтказилганда Шерзод Турдалиевнинг пайпоғи ичидан 10 минг сўм пул, шимининг орқа чўнтагидан Азамат Махмадиевга тегишли бўлган паспорт чиқди. Бу орада «капитан Усанов» ҳам қўлга олинди.

Олғирлик офат келтирар, баднафслик — ҳалокат.

Ушбу сондаги суратлар муаллифи «Инсон ва қонун»нинг махсус мухбири Нурмамат АЛМУРОДОВ

Хўш, ҳар икки фирибгар қариндошлар аслида ким?

Фарҳиддин Усанов 1967 йилда туғилган. Оилали, икки нафар фарзанднинг отаси. Термиз шаҳар халқ табобати хусусий корхонасида руҳий табиб бўлиб ишлаб келган. Бундайроқ айтсақ, оқ-қоранинг фарқи борадиган, эсли-хушли инсон. У товламачиларга шерик қилиб олган жияни Шерзод Турдалиев эса 1977 йилда туғилган, Олтинсой туман М.Улугбек жамоа хўжалиги истикомат қилади. Навқирон бўлиши қарамасдан, ҳеч қаерда ишламасдан юрган. Узаро келишувга асосан иш тутган тоға-жианнинг хомтама-лиги уларни хийлагарга айлантириб қўйди.

...Ҳа, шунга айтсалар керак-да, ножўя ўйин, синди-рар бўйин, деб...

Собир ЁДИКОВ,
«Инсон ва қонун» махсус мухбири

1998 йил 2 июлда Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 00141-роқам билан рўйхатга олинган

МУАССИС

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ

Бош муҳаррир Шодикул ХАМРОЕВ

ЖАМОАТЧИЛИК КЕНГАШИ

Ғойбулло РАҲИМОВ
Шухрат РЎЗИНАЗАРОВ
Эркин ҚУДРАТОВ
Аслидин БОЛИЕВ
Абдил ТЎХТАШЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ

Шухрат ФАЙЗИЕВ
Ғофур АБДУМАЖИДОВ
Рўзбой САИДОВ
Нормейли НОРПУЛАТОВ
Миршоҳид МИРҲАМИДОВ

Индекс: 646882

«ИНСОН ВА ҚОНУН» газетаси тахририяти компьютер базасида терилди ва сақидланди. А-2 бичида, 2 босма табоқ ҳажмида, офсет усулида «Шарк» нашриёт мактаба ациядорлик компаниясида босмоҳонасида босилди. Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси 41-уй. Буюртма Г-945 Тиражи-10.000. Босишга топшириш вақти - 21.00 Топширилди - .

Навбатчи: **С. ЭРҒАШЕВ**

Компьютерда оригинал макет тайёрловчи: **Л. ҚУЛИШОВА**

Компьютер оператори: **М. ДЎСТОВА**

МАНЗИЛАМИЗ:

700047, Тошкент шаҳри, Сайилгоҳ кўчаси-5. **Тел: 132-14-18 (умумий бўлим), 133-70-65**

Тахририятга юборилган қўлёзмалар эгаларига қайтарилмайдми ва уларга ёзма жавоб берилмайди. Муаллифлар фикри тахририят нуктаи назаридан фарқ қилиши мумкин. Факт ва далиллар тўғрисидаги умумий муаллифлар зиммасидадир.